

A MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETÉNEK HATODIK VÁNDORGYŰLÉSE

Vértesy Miklós

1974. október 17-19-én Pécsen rendezte meg a Magyar Könyvtárosok Egyesülete hatodik vándorgyűlését. A tagok szakmai érdeklődése jelentősen megnőtt, ezt bizonyítja a résztvevők nagy, félezeret elérő száma. Ebből kb. százán helybeliek, pécsiek és Baranya megyeiek, a többiek az ország legkülönbözőbb vidékéről sereglettek össze.

Az első nap témája a jövő volt. A megnyitók és üdvözlések után öt felolvasás hangzott el:

MÁTRAI László: A könyvtár és a társadalom kapcsolatai a jövőben;

HORVÁTH Tibor: A könyvtárügy szervezetének várható alakulása;

FUTALA Tibor: A könyvtárosi pálya és a könyvtáros személyiségének jövője;

WALLESHAUSEN Gyula: A jövő kutatás és a könyvtárak jövője;

VAJDA Erik: Az információs rendszer jövője és a gépesítés /távol-létében felolvasta: HORVÁTH Tibor/.

Az előadások alapján a jövő könyvtáráról és könyvtárosáról a következő kép alakult ki.

Társadalmunkat erősen foglalkoztatja a jövő kérdése. A polgári gondolkodásuk közt elterjedt az egzisztencializmusnak egy változata, a futurológiai pesszimizmus, s ezt még sok marxista is elfogadta. Ez a felfogás szembenéz ugyan a valósággal, de mégis veszélyes, mert e-leve lemond a jövő veszélyei elleni védekezésről. Mi nem követhetjük ennek az új spenglerizmusnak az útját. Egyébként a könyvtáros, különö-sen, ha tájékoztatást is végez, bizonyos mértékben védve is van elle-ne, mert miközben sorra veszi a különféle információkat, válogat köz-

tük, s így könnyebben tud kritikát gyakorolni a futurológia helytelen elgondolásai fölött. Nem lehetünk hát utópisták, a jövő veszélyeket is rejt magában s ezekkel meg kell küzdenünk. Készüljünk fel a műszaki ismereteknek és a természettudományoknak a mainál is nagyobb mérvű fejlődésével járó információnövekedésre és az ennek folytán keletkező esetleges súlyos torzulásokra.

A jövő társadalmá a könyvtárostól két funkció ellátását követeli meg. A kutatás és a termelés szolgálatában álló szakember egyenrangú társává kell felnőnie. Ugyanakkor az olvasásra nevelésben úgy legyen az olvasó barátja, hogy a könyvet ne csak a kezébe adja, hanem gondoskodik arról, hogy annak tartalma, mondanivalója egészen az olvasó tudatáig jusson el. Ez a ma is meglévő két feladat lényegesen közelebb kerül majd egymáshoz, de sohasem fog teljesen összeolvadni.

Az utolsó negyedszázadban megsokszorozódott a könyvtárosok száma, társadalmi megbecsülésük azonban ma sem elegendő. Egy felmérés alkalmával, amikor a különböző foglalkozásokat kellett rangsorolni, a tizenkét kérdézettségi pálya közt a könyvtárosi a tizenegyedik helyre került. Sokan azt gondolják, hogy ez a jövőben sem fog változni, mert a könyv fontossága egyre csökken. Ne feledjük viszont, hogy a mi feladatunk az írásos kultúra őrzése, s e feladat fontosságát növelte az, hogy a kultúrához való hozzájutás, a kultúra elsajátításának lehetősége állampolgári joggá vált.

Legyünk tisztában azzal, hogy nem részesülhet mindenki azonos megbecsülésben. A könyvtárosság nem homogén foglalkozás, feladatokban sem az, tudásban még kevésbé. Sokan vannak, akik a létszám gyors növekedése miatt kellő iskolázottság nélkül kerültek ide. Az intézmények sem egyformák. Egy magas színvonalú szakkönyvtár vagy egy muzeális ritkaságokat őrző gyűjtemény és egy könyvtárnak elnevezett könyvkupac között nem lehet egyenlőségjelet tenni.

A fejlődés egyre nagyobb felkészültséget kíván. A könyvtárosi szakismeretek elengedhetetlenek, de a technikát ne emeljük a tudomány szintjére! Univerzális tudás ma már elképzelhetetlen, senkitől sem lehet kívánni, hogy egyformán jó tájékoztatást adjon matematikusnak, mérnöknek, filológusnak stb. Egy tudományszakhoz azonban feltétlenül érteni kell! Ezért legyen a könyvtárosképzés kétszakos. Emellett lehetővé kell tenni, hogy azok, akik nem tudományegyetemen szereztek diplomát, például a mérnökök is megszerezhessék a könyvtárosi ismereteket. A dokumentumok a lehető legváltozatosabb idegen nyelveken íródhatnak, ezért egyre fontosabb az idegen nyelvek ismerete. A középkádereknek legalább középiskolai végzettséggel kell rendelkezniük.

A futurológia, előrejelzés, jövőkutatás, társadalmi prognózis hasonló fogalmak. Ma kb. 150 féle módszerrel kísérik meg a jövőkutatást. Külföldön már napvilágot látott olyan kronológia, amely 1975 és 2000 között minden esztendőre megjósolja, hogy milyen változásra lehet számítani. A könyvtárügyre vonatkozó néhány példa:

1979: a tudományos közleményeket automatizálják;

1994: megvalósul az egyetemi disszertációk világbankja;

1995: az információk egy részét csak egyetlen példányban készítik el;

2000: a könyvtárakból eltűnik a papír.

Hazánkban még nem készült tudományos módszerrel a könyvtárügy egészét érintő futurológiai felmérés. A könyvtárak jövőjét nehéz előrelátni, mert sok külső tényezővel kell számolni. Ilyen például a technikai fejlődés, a szabad idő mennyisége stb. Reálisan csak 8-10 évre tervezhetünk előre, de itt nem tervösszeállításról van szó, hanem a valószínűségek mérlegeléséről, reális módszerrel történő jóslatokról. A módszer az extrapoláció, a jelenlegi fejlődés görbéjének a jövőbe való meghosszabbítása. A várható fejlődés ismerete azért szükséges, hogy ne fektessünk sok pénzt és munkát olyan dolgokba, olyan beruházásokba, amiket feltehetően nem soká fogunk használni. Így passzív várakozás helyett alakíthatjuk a jövőt!

A könyvtártípusok közül a szakkönyvtárak szaporodni fognak. A természettudományok egyes ágainál hiányzanak az alapkönyvtárak; ezeket a fehér foltokat kell elsősorban eltüntetni. Fontos feladat egy valódi regionális szervezet létrehozása, mert eddig csak beszéltünk erről, csak terveztük ezt. A vidéki kutatók könyvtári ellátása nagyrészt még megoldatlan, Budapesten kívül csak egy-két tudományágnak van vidéken országos jelentőségű központja, mint pl. a vegyiparnak, kémiaának Veszprémben.

A mostani könyvtári hálózatok valószínűleg még soká fennállnak, de az általános könyvtári hálózatok szerepe csak adminisztrációs lesz és nem funkcionális. Ellenben változatlan marad, sőt esetleg megnő a szakmai /pl. a műszaki vagy mezőgazdasági/ könyvtári hálózatok fontossága.

Uj típusu gyűjtemények keletkeznek egy-egy funkció hatékonyabb ellátására /a régiek, ritkábban használt anyag központi tárolása, fordítószolgálat, bibliográfia szerkesztés stb./ Intézményeket fognak szervezni egyes technikai szolgáltatások központosított végzésére, s ezek az egyes könyvtárak részére bér munkaként vállalják az állományvédelmi restaurálást, reprográfiát stb. Egészen újszerű intézmény lesz az adatbank, amely működhet könyvtáron belül vagy kívül. Az adatok mellett az egyszer már kért és megadott információkat is tárolja majd. Nem feltétlenül szükséges a nagy technikai felszerelés, kisebb speciális szakterület adatainak nyilvántartása manuális uton is megoldható.

A jövő negyedszázad fejlődését döntő módon befolyásolják a technikai újítások, elsősorban a távközlés és az elektronikus számítógépek. Sok előrejelzés szerint a könyv tartalma megmarad, de magát a könyvet mint formát elvetik. A józan jóvólátás azonban amellet szól, hogy a könyv hagyományos formáját még soká megtartják. Az információs rendszerek fontossága lényegesen megnő, de a dokumentumbázist a könyvtáraknak kell biztosítani. Bázis nélkül nincs szolgáltatás! A mennyiségi változás lényeges minőségi változást hoz létre. A tájékoztatás a jövőben elszigetelten nem oldható meg, csak összefüggő információs rendszerrel. Egyetlen könyvtár sem a források, sem a felhasználók

nálók tekintetében nem tudja kielégíteni az igényeket. Az egész világra vagy a világ egy nagyobb részére kiterjedő rendszerben minden ország a saját irodalmát dolgozza fel és adja át a többinek, maga pedig átveszi a többi országban feldolgozott adatokat. Emellett bizonyos területeken az országos vagy nagyobb területi rendszereknek is lesz jövője.

Vannak olyan kérdések, amelyekre csak az összefüggő információs rendszerek együttesen adhatnak választ. Ha valaki például a rádióaktív izotópoknak a mezőgazdasági korrózióvédelemben betöltött szerepéről akar tudni valamit, akkor az információt ma csak több helyről szerezheti be. Ezért a rendszereket össze kell kapcsolni. Csak így kerülhető el a felesleges munkával járó párhuzamosság, enélkül nem jut elegendő idő, pénz és személyzet minden szükséges adat összegyűjtésére. Az egyetlen járható út a számítógépek által történő adatrögzítés és egy nemzetközi szintű központosítás ENSZ alapon. Az összekapcsolás természetesen csak szabványosítás után történhet meg. Itt heves harcok várhatók; az egyes intézmények, országok, a szocialista és a tőkés rendszer között a meg nem értés, féltékenységi sok akadályt támaszthat, de kb. 2000-re mindenütt ki fog alakulni a nemzetközileg irányított egységes rendszer vagy rendszerek. Számítógép lesz a tájékoztatás központja, kifejlődik a vizuális információszolgáltatás, vége szakad a kurrens tájékoztatás egyeduralmának és nő a retrospektív tájékoztatás. Jellegetes forma lesz a mikromásolaton adott információ. A könyvtárakban megszűnik a katalogizálás, mert központilag előállított katalóguscédulákat, mágnesszalagokat fognak kapni...

Mindez azonban távoli vagy talán közeli jövő. A megvalósulásáig azonban nem szabad megfeledkezni a gazdaságosságról. Amerikai számításkok szerint egy információ tárolása a régi módszerrel két dollárcentbe kerül. A legtokéletesebb, a kívánt dokumentumokat pillanatok alatt kikereső számítógépnél ez a költség több mint százszorosra, 2 dollár 20 centre nő. Ilyen tárolási mód - különösen kis országok részére - csak nagy nemzetközi szervezet részeként engedhető meg. Ebben az esetben ugyanis több ország sok könyvtára részére csak egyetlen feldolgozás készül, s így a költség megoszlik.

A vándorgyűlés második napi programján a jövő helyett a múlt szerepelt, megemlékezés a Pécsi Egyetemi Könyvtár alapításának 200. évfordulójáról. Az egyetem aulájában tartott ünnepi ülésen a jubiláló intézmény üdvözlése után három felolvasás hangzott el. Ezekben FÉNYES Miklós igazgató, FÖLDVÁRI József jogi kari dékán és BENEDEK Ferenc professzor a könyvtár multját és jelen problémáit vázolták.

Hazánkban az első, a nagyközönség által szabadon látogatható könyvtárt KLIMO György, a tudománykedvelő, jobbágy származású pécsi püspök alapította. 1754-ben kezdte meg a könyvek gyűjtését és a megnyitás esztendejéig, 1774-ig a legfontosabb tudományos műveket már beszerezte. KLIMO egyetemet is akart adni püspöki székhelyének, úgy tervezte, hogy a könyvtár is ezt fogja szolgálni. Az egyetemalapítás nem sikerült, a könyvtár azóta zavartalanul működik. KLIMO egyik utóda, SZEPESY István megfelelő hajlékhoz juttatta, megvette a volt pálos rendházat és ebben helyezte el az intézményt, s ez ma is itt fogadja olvasóit. 1923-ban a pozsonyi egyetemet Pécsre helyezték át, s

a város akkori püspöke - KLIMO eredeti szándékát valóra váltva - a könyvtárat az egyetem rendelkezésére bocsátotta.

A pécsi egyetemnek eredetileg négy fakultása volt, ezek közül csak a jogi maradt meg, a bölcsészetit Szegedre helyezték, az orvosi és teológiai kar pedig önálló intézménnyé vált. Ez a bázisszűkülés egyedülálló helyzetet teremtett könyvtári viszonylatban. Az egyetem központi könyvtára azóta elsősorban a társadalomtudományi, különösen pedig a jog- és államtudományi művek beszerzését szorgalmazta. Emellett megtartotta közművelődési feladatokat is ellátó, általános gyűjtőkörü tudományos könyvtári jellegét, s ehhez az egyetem minden segítségét megadott. Gondjai közt már évtizedek óta a helyhiány a legnagyobb. Jelenlegi állománya több mint 360 000 egység - ebből 53 000 jogi tárgy - az évente forgalmazott egységek száma 100 000 felett van.

A vándorgyűlést városnézés és kulturális programok tették emlékezetessé a résztvevők számára.

VÉRTESY M.: A Magyar Könyvtárosok Egyesületének hatodik vándorgyűlése

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1974. szeptemberében Pécsen tartott hatodik vándorgyűlésén a felolvasások két program köré csoportosultak. Az egyik futurologiai tárgyú. Az előadások azt próbálták meghatározni, hogy miképp alakul a jövőben a könyvtárosok sorsa, megbecsülése, a velük szemben támasztandó követelmények; milyen változások lesznek a könyvtárak szervezetében, technikai felszerelésében, milyen új típusú intézmények megszervezése várható és milyen lesz az egységes nemzetközi információs rendszer.

A másik téma a múlt volt, az alapításának 200. évfordulóját ünneplő Pécsi Egyetemi Könyvtár köszöntése, a multjára való visszaemlékezés, főbb problémáinak ismertetése.

VÉRTESY, M.: The sixth itinerary congress of the Association of Hungarian Librarians

Lectures held at the sixth itinerary congress of the Association of Hungarian Librarians were grouped around two main programme items. One was concerned with futurology. Here the lecturers tried to outline how the position and respect of librarians will be formed

in the future; how the requirements towards librarians will be changed; what kind of organizational and material changes are to be expected in libraries; what kind of new modern institutions are to be organized; and how the overall international information system will take shape.

The other topic was - recalling and describing past and present problems - the 200th anniversary celebration of the University Library in Pécs.

ВЕРТЕСИ, М.: Шестое заседание Общества Венгерских Библиотекарей

Доклады шестого заседания Общества Венгерских Библиотекарей, проведенного в сентябре 1974 г. в г.Печ, занимались в основном двумя темами. Одна из них имела футурологический характер. Докладчики пытались определить какова будет судьба и уважение библиотекарей в будущем, каковы будут требования, предъявленные к ним, какие изменения произойдут в организации библиотек и в их техническом оборудовании, создание каких институтов нового типа ожидается и какова будет единая международная информационная система.

Второй темой являлось прошлое: поздравление Библиотеки Университета г.Печ, отмечающей двухстолетнюю годовщину ее обоснования; воспоминание о ее прошлом и изложение ее основных проблем.

VÉRTESY, M.: Die 6. Wandertagung des Vereins Ungarischer Bibliothekare

Auf der im September 1974 in Pécs stattgefundenen Wandertagung des Vereins Ungarischer Bibliothekare waren die Vorträge um zwei Themen gruppiert. Im Mittelpunkt der einen Vortragsgruppe stand die Futurologie. In den einzelnen Beiträgen wurde umrissen, wie sich in der Zukunft die Arbeit der Bibliothekare und ihre Anerkennung gestalten wird, welche Veränderungen in der Organisation und in der technischen Ausrüstung der Bibliotheken zu erwarten sind, welche Organisationen neuen Typs entstehen werden und wie das einheitliche internationale Informationssystem beschaffen sein wird.

Das andere Thema war die Vergangenheit. Es würde nämlich die ihr 200jähriges Bestehen feiernde Universitätsbibliothek in Pécs begrüsst, ihre Vergangenheit gewürdigt und ihre Probleme erörtert.